

MEMO

No. : 9912
Aan : Het college van B&W gemeente Noordoostpolder
Van : Eveline Bal
Datum : 30 mei 2013
Onderwerp : Consequenties Fraudewet voor gemeente Noordoostpolder
Versie : 0.10

1. Fraudewet

Per 1 januari 2013 is de Wet aanscherping handhaving en sanctiebeleid SZW-wetgeving (kortweg de Fraudewet) in werking getreden. Deze wet regelt dat fraude met uitkeringen op het gebied van sociale zaken en werkgelegenheid zwaarder bestraft wordt. Er is sprake van fraude als een persoon die bijstand ontvangt de inlichtingenplicht schendt door de gemeente niet (tijdelijk) te informeren over veranderingen in zijn situatie waarvan hij redelijkerwijs kan begrijpen dat die van invloed zijn op het recht, de hoogte of de duur van de uitkering. In de wet wordt het maatschappelijke begrip voor fraude gebruikt en niet het strafrechtelijke begrip. Dit betekent dat het enkele feit dat iemand had kunnen weten dat hij de gegevens had moeten verstrekken maar dit niet heeft gedaan in beginsel leidt tot een bestraffende sanctie. Er hoeft met andere woorden dus geen sprake te zijn van opzet: ook als iemand 'per ongeluk' vergeet om wijzigingen in zijn gegevens door te geven, is er sprake van fraude.

De Fraudewet wijzigt de WWB, IOAZ en de IOAW. In deze memo worden de belangrijkste wijzigingen toegelicht. Daarna worden de consequenties van deze wijzigingen voor het beleid van de gemeente Noordoostpolder en de uitvoering daarvan benoemd. De gemeente ziet in de aanscherping van de wet enkele nadelen, zowel organisatorisch als maatschappelijk. Daarom wordt in de paragraaf 4 uiteengezet welke maatregelen de gemeente dient te ondernemen om de nadelige consequenties van de nieuwe Fraudewet te beperken. In paragraaf 5 wordt tenslotte kort toegelicht wat de gevolgen zullen zijn als de gemeente haar beleid niet aanpast aan de nieuwe wet -en regelgeving.

2. Wijzigingen in wet -en regelgeving

Onterecht ontvangen uitkeringen moeten volledig worden teruggevorderd

De Fraudewet verplicht gemeenten om de kosten van te veel of ten onrechte ontvangen uitkeringen, als gevolg van het niet (behoorlijk) nakomen van de inlichtingenplicht, terug te vorderen (art. 58, lid 1 WWB)¹. Het is niet langer toegestaan om af te zien van het terugvorderen van kruimelbedragen, zoals dat in het verleden wel eens werd gedaan.

Herinvoering van de bestuurlijke boete

¹ Terugvordering gaat uit van de kosten van bijstand, oftewel het bedrag dat het college in totaal heeft betaald. Onder die kosten vallen naast het bedrag dat de betrokkene ten onrecht heeft ontvangen, ook de sociale premies en belastingen die de gemeente heeft betaald. Bij terugvordering gaat het dus om het brutobedrag.

Voor 1 januari 2013 had de gemeente de bevoegdheid om een maatregel op te leggen bij schending van de inlichtingenplicht. Dit is nu alleen nog mogelijk bij schending van andere verplichtingen dan de inlichtingenplicht. Per 1 januari 2013 is de gemeente verplicht om een boete op te leggen. De hoogte van de boete is in beginsel gelijk gesteld aan 100% van het benadelingsbedrag². Indien er sprake is van recidive³, is de boete in beginsel gelijk aan 150% van het benadelingsbedrag.

Terugvorderingen en bestuurlijke boetes worden verrekend met de uitkering

De gemeente is verplicht om de bestuurlijke boete of terugvordering op grond van art. 58, lid 1⁴ te verrekenen met de algemene uitkering, uitkering IOAW of uitkering IOAZ (art. 60, lid 4 WWB). Hierbij moet de gemeente de beslagvrije voet in acht nemen. Bij recidive is het college bevoegd om de beslagvrije voet tijdelijk buiten werking te stellen. Voor de WWB mag dit gedurende maximaal 3 maanden. Bij de IOAW/IOAZ is de gemeente verplicht bij verrekening van de bestuurlijke boete met de uitkering de beslagvrije voet buiten werking te stellen gedurende een periode van 5 jaar.

Schriftelijk waarschuwing in geval van 0-fraude

Als er sprake is van schending van de inlichtingenplicht, maar dit er niet toe leidt dat de belanghebbende te veel bijstand krijgt uitbetaald (de zogenaamde 0-fraude), is het college bevoegd om af te zien van het opleggen van een boete. Het college volstaat dan met het geven van een waarschuwing. Voorwaarde is dat de belanghebbende in een periode van 2 jaar niet eerder een waarschuwing heeft gehad. Wanneer de betrokkene binnen een periode van 2 jaar wel al eerder een waarschuwing heeft gehad, krijgt hij een boete van maximaal € 150.

Aangiftegrens verhoogd naar € 50.000

Het schadebedrag dat de grens vormt tussen bestuursrechtelijke en strafrechtelijke handhaving is verhoogd naar € 50.000 (voorheen € 10.000 voor zwarte fraude en € 35.000 voor witte fraude). Fraudezaken onder deze aangiftegrens moeten in beginsel bestuursrechtelijk worden afgedaan.

Machtiging tot onderzoek bij aanvraag

In de aanvraag is de klant verplicht om het college te machtigen om onderzoek in te stellen naar de juistheid en volledigheid van de door hem verstrekte gegevens en zo nodig naar andere gegevens die noodzakelijk zijn voor de verlening dan wel de voortzetting van de bijstand. Deze machtiging is opgenomen in het standaard aanvraagformulier van het UWV. Tekent de aanvrager, dat machtigt hij de gemeente. Tekent de aanvrager niet, dan komt er geen aanvraag tot stand.

Geen schuldregeling bij overtreding informatieverplichting

Het college mag geen medewerking meer verlenen aan een schuldregeling als een vordering is ontstaan door het niet (behoorlijk) nakomen van de inlichtingenplicht en hiervoor een bestuurlijke boete is opgelegd of aangifte is gedaan op grond van het Wetboek Strafrecht.

Bezuinigingen

Het Ministerie van SZW verwacht dat door zowel de directe effecten van de herinvoering van de boete (stijgende boete-inkomsten), als de verwachte gedragseffecten (klanten worden verleid zich aan de regels te houden) de kosten van de bijstand zullen afnemen. Het kabinet heeft daarom een bezuinigingstaakstelling aan de nieuwe aanpak verbonden. Dit betekent dat gemeenten worden gekort op het Inkomensdeel. Noordoostpolder ontvangt hierdoor in 2013 ongeveer € 85.200 en vanaf 2014 structureel € 98.500 minder van het Rijk.

² Het benadelingsbedrag is het bedrag dat de betrokkene ten onrechte heeft ontvangen. Het gaat bij de WWB om een nettobedrag, waarbij ook onterecht verleende bijzondere bijstand (waaronder de langdurigheidstoelage) meetelt. Voor de IOAW/IOAZ gaat het om het brutobedrag, zonder de door het college verschuldigde sociale premies.

³ Er is sprake van recidive als een klant binnen een termijn van vijf jaar na het onherroepelijk worden van de bestuurlijke boete of strafrechtelijke sanctie wegens een eerdere overtreding opnieuw de inlichtingenplicht schendt en daarbij sprake is van een benadelingsbedrag. Een eerder afgegeven waarschuwing telt niet mee voor de recidivetermijn. De recidivetermijn is tien jaar indien een klant wegens een eerdere overtreding gestraft is met een onvoorwaardelijke gevangenisstraf.

⁴ Het gaat hier om terugvordering van de kosten van de bijstand voor zover de bijstand ten onrechte of tot een te hoog bedrag is ontvangen als gevolg van het niet (behoorlijk) nakomen van de inlichtingenplicht.

Overgangsrecht

De Fraudewet is alleen van toepassing op fraudezaken die in 2013 geconstateerd worden. Voor oudere zaken (zaken die voor 1 januari 2013 geconstateerd zijn), geldt de wet –en regelgeving die op moment van constatering van kracht was.

3. Consequenties voor de gemeente

De aanscherping van de wet –en regelgeving heeft voor de gemeente consequenties voor de financiën, de uitvoering en inrichting van de ICT. De consequenties zullen hieronder worden toegelicht.

Financiële consequenties

De wijzigingen in de wet –en regelgeving hebben financiële consequenties voor de gemeente Noordoostpolder. Enerzijds kan de aangescherpte regelgeving leiden tot besparingen. Door de herinvoering van de bestuurlijke boete wordt uitkeringsfraude minder aantrekkelijk. Hierdoor neemt het aantal fraudeurs en daarmee de fraudeschade naar verwachting af. Het ministerie van SZW verwacht daarnaast dat de inkomsten voor gemeenten zullen stijgen, omdat zij naast de terugvorderingen nu ook boetes zullen gaan innen. Het is echter niet waarschijnlijk dat de herinvoering van de bestuurlijke boete daadwerkelijk zal leiden tot een extra inkomstenbron voor de gemeente Noordoostpolder. Uit ervaring van de afgelopen jaren blijkt dat veel klanten met een laag inkomen al niet in staat zijn om het benadelingsbedrag terug te betalen. Laat staan dat zij daarnaast ook nog een boete kunnen betalen.

De Fraudewet zal vooral leiden tot hogere uitvoeringskosten. De verschillende kostenposten zullen hieronder inzichtelijk worden gemaakt. In tabel 3 wordt vervolgens een raming gegeven van de totale geschatte extra kosten als gevolg van de aangescherpte regelgeving.

Extra uitvoeringskosten in verband met opleggen boetes

De verplichting tot het opleggen van een boete bij schending van de inlichtingenplicht brengt extra werk mee voor de gemeente. Tabel 1 geeft inzicht in het aantal fraudedossiers in 2012 waarbij, uitgaande van de huidige wetgeving, een boete opgelegd zou zijn.

Terugvorderingen	25
Uitkering aangepast	2
Niet (tijdig) informatie aangeleverd ⁵	132
Niet (tijdig) inleveren inkomstenbriefje	300
Totaal aantal fraudedossiers	459
Aantal dossiers afgehandeld door Sociale Recherche Flevoland	3
Totaal aantal fraudedossiers afgehandeld door gemeente	456

Tabel 1. Aantal fraudedossier in 2012

Wanneer ervan uitgegaan wordt dat het aantal fraudezaken in de komende jaren hetzelfde zal zijn als in 2012, zal de gemeente in jaarlijks 456 boetes op moeten leggen. Momenteel wordt door de werkgroep 'lean processen' bekeken of het mogelijk is om de inkomstenbriefjes af te schaffen. De inkomstenbriefjes dienen maandelijks ingevuld te worden door mensen met een wisselend inkomen. De werkgroep overweegt om de inkomstenbriefjes af te schaffen en personen met een wisselend inkomen maandelijks alleen hun loonstrook toe te laten sturen.

Het advies is om voor het inleveren van het inkomstenbriefje, dan wel de loonstrook, geen 'harde

⁵ Bij het aantal zaken waarbij informatie te laat wordt aangeleverd dient een kanttekening geplaatst te worden. In 2012 was hiervan naar schatting 264 keer sprake. Het niet tijdig aanleveren van informatie zal niet in alle gevallen leiden tot een benadelingsbedrag. Het is waarschijnlijk dat er in deze situatie ook regelmatig sprake zal zijn van 0-fraude. De gemeente heeft echter geen inzicht in de precieze aantallen. Daarom wordt er in deze memo vanuit gegaan dat er in de helft van de gevallen, dus 132 keer, sprake is geweest van een benadelingsbedrag.

termijn' te stellen. Op deze manier kan voorkomen worden dat 'het te laat inleveren' van het inkomstenbriefje of de loonstrook direct leidt tot een waarschuwing of boete. De gemeente stelt alleen een adviesdatum waarvoor de betrokkene het inkomstenbriefje of de loonstrook moet inleveren, als hij er zeker van wilt zijn dat hij zijn uitkering op tijd ontvangt. Het niet (tijdig) inleveren van het inkomstenbriefje of de loonstrook heeft op deze manier wel consequenties voor de klant (hij krijgt zijn uitkering niet uitbetaald), maar leidt niet tot een boete of waarschuwing. Door deze maatregel te treffen, kan de gemeente het aantal gevallen waarin een boete opgelegd moet worden terugdringen.

Wanneer de gemeente dit uitgangspunt hanteert, ontstaat het volgende overzicht:

Terugvorderingen	25
Uitkering aangepast	2
Niet (tijdig) informatie aangeleverd	132
Totaal aantal fraudedossiers	159
Aantal dossiers afgehandeld door Sociale Recherche Flevoland	3
Totaal aantal fraudedossiers afgehandeld door gemeente	156

Tabel 2. Schatting jaarlijks aantal fraudedossiers

Uit tabel 2 kan worden afgelezen dat het aantal fraudedossiers dat leidt tot het opleggen van een boete in 2013 en de jaren erna naar schatting 156 zal zijn, indien ervoor gekozen wordt om geen harde termijn te stellen aan het inleveren van de inkomstenbriefjes. De uitvoeringskosten voor het opleggen van de boetes kan als volgt berekend worden:

Bij het boeteproces zijn in principe 3 medewerkers betrokken: degene die de overtreding van de inlichtingenplicht constateert, de boeteambtenaar en een notulist die de boeteambtenaar tijdens het boetegesprek ondersteunt. Er wordt geschat dat het doorlopen van het boeteproces gemiddeld totaal 6 uur kost:

- 1 uur voor de overdracht van de zaak van degene die de inlichtingenplicht (inkomensconsulent/fraudepreventiemedewerker) constateert aan de boeteambtenaar.
- 1 uur voor de ondersteuning van de boeteambtenaar door een inkomensconsulent/fraudepreventiemedewerker
- 4 uur voor de werkzaamheden van de boeteambtenaar (voorbereiden verhoor, het verhoor, rapport opstellen, beschikking opstellen).

De werkzaamheden van de boeteambtenaar kunnen niet binnen de huidige ureninzet gerealiseerd worden. Voor de werkzaamheden van de boeteambtenaar zal daarom een externe worden ingehuurd. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de jaarlijkse uitvoeringskosten voor het doorlopen van de boeteprocessen:

Inzet fraudepreventiemedewerkers/inkomensconsulenten	€ 9.772
Inzet boeteambtenaar (incl. reiskostenvergoeding, excl. btw)	€ 39.312
Totaal	€ 49.084

Tabel 3. Schatting jaarlijkse uitvoeringskosten boeteprocessen.

Extra uitvoeringskosten in verband met schriftelijke waarschuwing bij 0-fraude

Per 1 januari 2013 dient de gemeente de cliënt een schriftelijke waarschuwing te geven indien hij de inlichtingenplicht heeft geschonden, maar deze overtreding niet leidt tot een benadelingsbedrag. In de oude situatie legde de inkomensconsulent de cliënt een hersteltermijn op als er sprake was van 0-fraude. Aangezien het geven van een schriftelijke waarschuwing een besluit betreft, zal dit meer tijd kosten dan het opleggen van een hersteltermijn. De aanscherping van de wet op dit punt zal daarom leiden tot hogere uitvoeringskosten. Deze kunnen op de volgende manier worden berekend:

Het opleggen van een hersteltermijn kost gemiddeld 1 uur. Het geven van een schriftelijk waarschuwing kost gemiddeld 2 uur. In 2012 was er naar schatting 140 keer sprake van 0-fraude.

Ervan uitgaande dat het aantal zaken waarbij sprake is van 0-fraude in de komende jaren hetzelfde zal zijn als in 2012, zal de afhandeling van deze zaken dus 140 uur extra in beslag nemen. De geschatte jaarlijkse extra uitvoeringskosten zijn € 4.110⁶.

Extra uitvoeringskosten in verband met toename aantal bezwaarprocedures

De aanscherping van de wet –en regelgeving leidt naar verwachting tot een toename van het aantal bezwaarprocedures. Er wordt geschat dat de strengere sancties tot 5 à 10 extra bezwaarprocedures zullen leiden. (Deze schatting is gebaseerd op ervaring met de toename van het aantal bezwaarprocedures als gevolg van de invoering van de huishoudinkomenstoets in 2012.) Het is moeilijk om een schatting te geven van het aantal extra uren dat nodig is om de extra bezwaarprocedures af te handelen. De tijd die hiervoor nodig is, is afhankelijk van de procedure die wordt gevolgd. Wanneer het bezwaar kan worden afgehandeld met behulp van mediation (een informeel gesprek) is aanzienlijk minder tijd nodig dan wanneer het bezwaar wordt voorgelegd aan de commissie. Op voorhand kan niet worden voorspeld welke procedure zal worden gevolgd bij de afhandeling van de extra bezwaarschriften. Het is daarom niet mogelijk om een schatting te geven van de extra uitvoeringskosten die hiermee gepaard gaan. De extra kosten als gevolg van de toename van het aantal bezwaarprocedures zal daarom worden opgenomen als PM-post.

Overzicht totale extra uitvoeringskosten

Tabel 4 geeft een overzicht van de jaarlijkse extra kosten voor de gemeente Noordoostpolder als gevolg van de aangescherpte wet –en regelgeving⁷.

Extra kosten	
Inzet fraudepreventiemedewerkers/inkomensconsulenten	€ 13.882
Inzet boeteambtenaar (incl. reiskostenvergoeding, excl. btw)	€ 39.312
Uitvoeringskosten bezwaarprocedures	PM
totaal	€ 53.194

Tabel 4. Overzicht extra jaarlijkse uitvoeringskosten als gevolg van aangescherpte wetgeving.

Consequenties verhoging aangiftegrens

Tot 1 januari 2013 werden zaken met een benadelingsbedrag vanaf € 10.000 strafrechtelijk afgehandeld door de Sociale Recherche Flevoland (SRF). Door de verhoging van de aangiftegrens is dit niet meer mogelijk. Zaken tot € 50.000 dienen nu bestuursrechtelijk te worden afgedaan en kunnen dus door de gemeente zelf worden behandeld.

Om een schatting te kunnen geven van het aantal fraudezaken dat de gemeente als gevolg van de verhoging van de aangiftegrens extra zou moeten gaan afhandelen, moet inzichtelijk zijn wat de benadelingsbedragen van de fraudedossiers zijn die in tabel 2 worden genoemd. De gemeente heeft echter alleen inzicht in de benadelingsbedragen van de terugvorderingen in 2012 (zie tabel 5). Voor de overige fraudedossiers kan het benadelingsbedrag niet worden vastgesteld. Het is echter waarschijnlijk dat er bij het niet tijdig inleveren van informatie in de meeste gevallen sprake zal zijn van slechts een klein benadelingsbedrag dat niet boven € 10.000 zal uitkomen. Dit soort zaken werden in de oude situatie dus ook al bestuursrechtelijk door de gemeente afgehandeld. De gegevens in tabel 5 geven daarom toch een redelijke indicatie van het aantal fraudezaken dat in 2013 bestuursrechtelijk in plaats van strafrechtelijk afgehandeld zal worden. Het gaat hier om 3 zaken.

Terugvorderingen met benadelingsbedrag tot € 10.000	21
Terugvorderingen met benadelingsbedrag tussen € 10.000 – € 50.000	3
Terugvorderingen met een benadelingsbedrag boven € 50.000	1
totaal aantal terugvorderingen	25

⁶ Bij de berekening van deze kosten is er vanuit gegaan dat de beschikking wordt opgesteld door de een inkomensconsulent.

⁷ Uitgangspunt hierbij is dat aantal fraudedossiers in 2013 en de jaren daarna hetzelfde blijft als in 2012.

Tabel 5. Terugvorderingen in 2012.

De verhoging van de aangiftegrens leidt slechts tot een kleine toename van het aantal zaken dat de gemeente zelf extra zou moeten afhandelen. Echter, de afhandeling van deze zaken zal relatief veel tijd van de fraudepreventiemedewerkers vragen. Fraudezaken met grote benadelingsbedragen strekken zich vaak uit over meerdere jaren. De fraudepreventiemedewerker moet voor het fraudeonderzoek daardoor relatief 'oude' informatie verzamelen (zoals bankafschriften) om te bewijzen dat sprake is van uitkeringsfraude. De fraudepreventiemedewerkers hebben echter niet de bevoegdheid om deze informatie op te vragen. Bovendien is het onderzoek naar grote fraudezaken een ingewikkeld en arbeidsintensief proces, waarbij veel tijd van de medewerkers wordt gevraagd.

Om dit knelpunt te verhelpen, heeft de gemeente met de SRF afgesproken dat de SRF zaken met een benadelingsbedrag tussen € 10.000 en € 50.000 voor de gemeente blijft afhandelen, zij het nu via het bestuursrechtelijke traject. Echter, als het niet mogelijk is om via de bestuursrechtelijke weg voldoende bewijs te verzamelen, dan is de SRF bevoegd om een strafrechtelijk onderzoek uit te voeren (daarbij is wel eerst toestemming van de officier van justitie vereist). De SRF heeft daarnaast ervaring met verschillende opsporingsmethoden, die het gemakkelijker maken om bewijs te verzamelen. Hierdoor is de SRF in staat om fraudezaken sneller af te handelen.

De overdracht van zaken met een benadelingsbedrag tussen € 10.000 en € 50.000 verloopt op dezelfde manier als in de oude situatie. De inkomensconsulent/fraudepreventiemedewerker doet het rechtmatigheidsonderzoek en stelt hiervan een rapportage op. Vervolgens doet zij melding bij de SRF. Het bestuursrechtelijke onderzoek zal dan door de SRF worden uitgevoerd.

Aanstelling boeteambtenaar

Voor het afnemen van de boetegesprekken dient een boeteambtenaar te worden aangesteld. Binnen de huidige personeelsformatie bestaat onvoldoende ruimte om alle boeteonderzoeken uit te laten voeren door de huidige medewerkers. Er zal voor (een deel van) de uitvoering van deze taak daarom een externe worden aangesteld. De kosten voor de inzet van deze externe zijn hierboven inzichtelijk gemaakt, zie tabel 5.

Bij het aanwijzen van de boeteambtenaar kan de gemeente verder twee keuzes maken. De taak van de boeteambtenaar kan worden belegd bij één medewerker of bij meerdere medewerkers die de taak van boeteambtenaar rouleren. De keuze zal afhankelijk zijn van het daadwerkelijke aantal boetegesprekken dat de gemeente per jaar zal moeten afnemen. Als het om grote aantallen gaat, dan is het niet mogelijk om de taak bij slechts één medewerker te leggen. De boetegesprekken zullen dan verdeeld moeten worden over meerdere medewerkers van de gemeente.

Het is moeilijk om op voorhand te bepalen wat de beste keuze is, aangezien er nog geen inzicht is in het daadwerkelijk aantal boeteonderzoeken. Momenteel wordt intern nog overlegd welke medewerker of medewerkers de boetegesprekken voor hun rekening zullen nemen en voor hoeveel uur er een externe zal worden ingehuurd. In juni 2014 zal een evaluatie plaatsvinden van het beleid. Men heeft dan zicht op het daadwerkelijk aantal jaarlijkse boeteonderzoeken. Op basis van deze informatie kan de gemeente vervolgens bepalen wie er definitief worden aangesteld als boeteambtenaar/boeteambtenaren.

Implementatie Frauderegister

Wanneer de gemeente constateert dat een uitkeringsgerechtigde fraude heeft gepleegd, moet kunnen worden nagegaan of sprake is van recidive. Om te kunnen beoordelen of er sprake is van recidive, is inzicht nodig in de fraudehistorie van de uitkeringsgerechtigde (en/of diens partner). Het gaat daarbij niet alleen om de gegevens die betrekking hebben op de uitkeringsverstrekking in de eigen gemeente, maar ook om de gegevens die bij andere gemeenten bekend zijn. Het is immers mogelijk dat een uitkeringsgerechtigde in het verleden in een andere gemeente een beroep heeft gedaan op de WWB, IOAW en IOAZ en daarbij fraude heeft gepleegd.

Om dit te kunnen realiseren is het landelijk Frauderegister in het leven geroepen, waarmee gemeenten gegevens met elkaar kunnen uitwisselen. Vanaf april 2013 kunnen alle gemeenten dit

register bevragen. Middels het Frauderegister kan herhaalde fraude vanaf 1 januari 2013 worden achterhaald.

Het Frauderegister is geen aparte 'database' met informatie, maar koppelt bestaande informatiebronnen. De gemeente hoeft dus geen aparte informatie aan te leveren. Het register is als een aparte pagina in het Digitaal Klantdossier (DKD) opgenomen, binnen de bestaande infrastructuur van Suwinet. Op deze pagina worden alle fraudevorderingen getoond met hun specificatie.

Het uitwisselen van informatie over Suwinet verloopt via elektronische berichten tussen gemeentelijke systemen en het DKD. Voor gebruik van het Frauderegister moeten de gemeente beschikken over de laatste versie van dat bericht. De gemeente Noordoostpolder heeft dit bericht begin 2013 geïmplementeerd en hoeft dus verder geen actie meer te ondernemen.

De gemeente dient er op toe te zien dat de informatie die zij zelf in het systeem vastlegt juist en volledig is. De medewerkers dienen het register dus actueel te houden. Zo spoedig mogelijk nadat is vastgesteld dat er als gevolg van schending van de inlichtingenplicht teveel of ten onrechte uitkering is verstrekt en nadat het besluit tot terugvordering is genomen, moet de fraudevordering worden opgenomen in de gemeentelijke administratie. Mutaties in deze fraudevordering moeten ook zo snel mogelijk worden verwerkt. Wanneer de fraudevordering is afgelost moet deze in verband met de recidivetermijn nog wel zichtbaar en raadpleegbaar blijven in het DKD. Bij het schonen van het debiteurenbestand of het converteren van gegevens naar een ander systeem moet daarmee rekening worden gehouden.

4. Mogelijkheden tot beperken nadelige consequenties

Om de nadelige consequenties van de Fraudewet voor de gemeente Noordoostpolder te beperken, dienen de volgende maatregelen genomen te worden.

Afhandeling lichte fraudezaken uitbesteden aan de SRF

De kosten voor de uitvoering van de boeteonderzoeken kan mogelijk worden verlaagd door een deel van de boeteonderzoeken naar fraudezaken met een benadelingsbedrag tot € 10.000 ook uit te besteden aan de SRF. De gemeente koopt ieder jaar uren in bij de SRF. Deze uren kunnen flexibel worden ingezet: er is niet expliciet vastgelegd aan welke activiteiten deze uren besteed dienen te worden. De gemeente kan de SRF dus opdracht geven om ook lichte fraudezaken af te handelen.

Er kan niet worden voorzien hoeveel fraudezaken de gemeente daadwerkelijk jaarlijks te verwerken krijgt. Daarom is het niet mogelijk om te bepalen of er binnen de afgesproken ureninzet van de SRF in 2013 ruimte bestaat om ook lichte fraudezaken voor de gemeente af te handelen. De gemeente zal de uitvoering van de boeteonderzoeken daarom nu voor eigen rekening nemen. De uitvoering van de Fraudewet zal in juni 2014 geëvalueerd worden. Met deze evaluatie wordt het daadwerkelijke aantal fraudezaken op jaarbasis inzichtelijk gemaakt. Op basis van deze informatie kan worden bepaald of het mogelijk is om ook lichtere fraudezaken uit te besteden aan de SRF.

Incomplete aanvragen buiten behandeling stellen

Er is ook sprake van schending van de inlichtingenplicht als een aanvrager niet (tijdig) alle gegevens verstrekt die noodzakelijk zijn voor het vaststellen van het recht op een uitkering bij een aanvraag. Om te voorkomen dat de gemeente in deze situatie direct een waarschuwing of boete op moet leggen, kan de gemeente een hersteltermijn opnemen (de huidige termijn hiervoor is 2 weken), waarbij het college ervan uit gaat dat wanneer een nieuwe klant de gegevens niet tijdig aanlevert, hij geen prijs meer stelt op de uitkering en de aanvraag buiten behandeling stelt. Mocht de nieuwe klant de gegevens inderdaad niet op tijd aanleveren, dan is geen sprake van schending van de inlichtingenplicht, omdat de aanvrager hiermee feitelijk heeft aangegeven dat hij geen beroep meer doet op een uitkering.

Preventieve beleid versterken

In de Fraudewet ligt de focus op de inzet van repressieve middelen (bestraffende sancties) die

burgers moeten prikkelen om zich aan de regels te houden. De gemeente Noordoostpolder ziet echter meer mogelijkheden in het voorkomen van fraude. De gemeente kan niet om de nieuwe wet –en regelgeving heen, maar kan wel zelf de focus van het beleid bepalen en ervoor kiezen om vooral in te zetten op preventie van uitkeringsfraude. Voorkomen is immers beter dan bestrijden: hoe minder mensen uitkeringsfraude plegen, hoe minder boetes de gemeente hoeft op te leggen en hoe lager de uitvoeringskosten zullen zijn.

Uit onderzoek⁸ blijkt dat er in de helft van de fraudegevallen sprake is van klanten die bewust de regels overtreden om financieel te kunnen profiteren van een uitkering. In de andere helft van de gevallen frauderen klanten onbewust ('per ongeluk'). Dit kan komen doordat zij onvoldoende op de hoogte zijn van de regels en de gevolgen van overtreding van die regels. Dit kan verschillende oorzaken hebben, zoals gemakzucht of laaggeletterdheid. Het gevolg is een verhoogd risico op fraude. Door sterk in te zetten op preventie, kan de gemeente haar klanten die tot de tweede groep behoren in zekere zin dus behoeden voor de gevolgen van de strengere sancties die de Fraudewet voorschrijft. De gemeente hanteert al verschillende instrumenten in de preventie tegen uitkeringsfraude. Deze instrumenten zouden op de volgende wijze verder verbeterd/versterkt kunnen worden.

Voorlichting aan de poort

In de huidige situatie worden nieuwe klanten tijdens het intakegesprek voorgelicht over hun rechten en plichten. Om ervoor te zorgen dat dit structureel en volledig is een checklist opgesteld, die de klantmanager/inkomensconsulent als leidraad kan gebruiken in het gesprek. In de komende periode zullen de klantmanagers en inkomensconsulenten voorgelicht worden over het gebruik van de checklist. Daarbij zal aandacht worden besteed aan de wijzigingen in de regelgeving, wat de medewerkers precies aan de klant dienen te vertellen en op welke manier zij dit het beste kunnen doen.

Om de nieuwe klant echt goed te doordringen van de inlichtingenplicht en de consequenties van het niet naleven van deze verplichting, zal de checklist in het vervolg niet alleen tijdens het intakegesprek worden gebruikt, maar ook in het gesprek dat plaatsvindt na de 4 weken zoektijd.

Voorlichting tijdens de uitkering

Het is belangrijk dat de klant ook tijdens de periode waarin hij een uitkering ontvangt regelmatig wordt gewezen op de inlichtingenplicht. Om te waarborgen dat de klantmanagers/inkomensconsulenten hier aandacht aan besteden, is het van belang dat zij hier regelmatig aan herinnerd worden. Dit kan geregeld worden door een pop-up in te bouwen in de PKO-module (het registratiesysteem dat de gemeente hanteert), die de medewerker te zien krijgt als hij handelingen in het systeem wil uitvoeren. De mogelijkheden voor het inbouwen van een pop-up zullen door het bedrijfsbureau onderzocht worden.

Verder is het belangrijk dat wanneer een klant een overtreding heeft begaan, hij gewezen wordt op de (nog strengere) gevolgen van een eventuele tweede overtreding.

Aanpassingen voorlichtingsmateriaal

De gemeente informeert haar inwoners middels de 'voorlichtingsfolder WWB' en informatiemap WWB, die iedere nieuwe cliënt na de vier weken zoektijd ontvangt, over de rechten en plichten van bijstandsgerechtigden. Deze folder en informatiemap dienen (nog) geactualiseerd te worden.

Voorlichting aan bestaande klanten

Ook bestaande klanten dienen goed geïnformeerd te worden over de aanscherpte regelgeving sinds 1 januari 2013. Dit kan in een persoonlijk gesprek, maar ook door het sturen van een voorlichtingsbrief (Stimulansz levert hiervoor een modeltekst aan). Een aandachtspunt bij het informeren van bestaande klanten is de toon waarop dit gebeurt. De gemeente wil door middel van de brief vooral voorkomen dat klanten per ongeluk de fout in gaan en hun dus behoeden voor een

⁸ Fenger, M. Voorberg, W. (2013). *Uitkeringsfraude in Perspectief*. Boom|Lemma: Den Haag.

boete.

Vergroten ervaren pakkans

De verwachting is dat klanten eerder verleid worden om zich aan de regels te houden, als zij een hogere pakkans ervaren. Deze ervaren pakkans kan worden vergroot door een betere en meeromvattende informatie-uitwisseling tussen uitvoeringsorganisaties onderling. Hoe meer informatie de gemeente tot haar beschikking heeft, des te kleiner is immers de kans dat iemand ongemerkt fraudeert. Via Suwinet Inkijk is nu al veel informatie beschikbaar en daarnaast levert het Inlichtingenbureau signalen die naar boven komen da vergelijking van de gegevensbestanden van de ketenpartners. Momenteel is er een wetsvoorstel in voorbereiding, dat SUWI-partners meer mogelijkheden biedt voor het uitwisselen van bijstandsgegevens via bestandskoppelingen. De geplande ingangsdatum van dit voorstel is 1 oktober 2013.

Kosten versterking preventiebeleid

Er zijn geen grote extra kosten aan de versterking van het preventiebeleid verbonden. De voorlichting aan de klanten (tijdens het intakegesprek en de lopende uitkering) kan binnen de bestaande beschikbare uren gerealiseerd worden. Daarnaast hoeven er slechts kleine aanpassingen te worden gedaan aan het bestaande voorlichtingsmateriaal. Deze aanpassingen leiden niet tot aanzienlijke kosten.

Effect preventieve maatregelen

Het is niet mogelijk om exact aan te geven met welk percentage het aantal fraudezaken kan worden beperkt door sterker in te zetten op preventie. Wel kan met enige zekerheid worden gesteld dat preventie daadwerkelijk zal leiden tot minder uitkeringsfraude. In begin 2012 is de controle bij aan de poort aangescherpt. De fraudepreventiemedewerkers en inkomensconsulenten hebben aangegeven dat zij hiervan een positief effect ervaren: in 2012 is er geen fraude geconstateerd met uitkeringen die in datzelfde jaar zijn aangevraagd en toegekend.

Om vast te kunnen stellen of de versterking van het preventieve beleid in 2013 daadwerkelijk zal leiden tot een afname van het aantal fraudezaken (ten opzicht van 2012) is het van belang dat het aantal fraudezaken goed wordt gemonitord. De uitwerking van hoe de gemeente dit kan doen is onderdeel van de implementatie.

5. Gevolgen niet naleven verplichtingen Fraudewet

Wanneer de minister tekortkomingen met betrekking tot een rechtmatige uitvoering van de wet vaststelt, kan hij de gemeente een schriftelijke aanwijzing geven. In deze aanwijzing wordt een termijn gesteld waarbinnen de gemeente aan haar verplichtingen moet voldoen. Voordat de minister daadwerkelijk een aanwijzing geeft, krijgt het college 8 weken de tijd om haar zienswijze op de situatie te geven.

Indien de minister na afloop van de gestelde termijn van oordeel is dat het college geen of onvoldoende gevolg heeft gegeven aan de aanwijzing, dan wordt de uitkering van het Rijk aan de gemeente in het volgende jaar met 1 procent verlaagd.

Het niet naleven van de aangescherpte regelgeving kan daarnaast gevolgen hebben voor de aanvraag en toekenning van een Meerjarige Aanvullende Uitkering (MAU). Bij de aanvraag van een MAU zal de toetsingscommissie beoordelen of het gemeentelijk handhavings –en sanctiebeleid en de uitvoering daarvan voldoende toereikend is.⁹ Daarbij bekijkt de toetsingscommissie onder andere of de gemeente adequaat reageert op overtredingen van de inlichtingenplicht. Indien de toetsingscommissie oordeelt dat dit niet het geval is, bestaat het risico dat de MAU niet wordt toegekend.

⁹ De hoofdlijnen waarop de toetsingscommissie het gemeentelijke handhavings –en sanctiebeleid controleert zijn vastgelegd in art. 10a en 10b van het Besluit WWB.